

Van wie is de boomgaard?

In heel Noord-Europa zijn er fruitcultures die niet (meer) gericht zijn op productie. Bijvoorbeeld wegbepantingen in Scandinavië en de Duitstalige gebieden. Ook zie je er regelmatig oude en jonge aanplant op overhoekjes als onderdeel van de lokale dorpscultuur. Indrukwekkend zijn ook de Streuobstwiesen, boomgaarden waarbij de natuurwaarde op een hoger peil ligt dan de fruitcultuurwaarden. De rassendiversiteit is wisselend, ook verlaten productieboomgaarden bevatten een gering aantal rassen evenals bij wegbepantingen.

Het feit dat in zowel de oude als nieuwe aanplant fruitrassen kunnen overleven als soort, verschaft deze restanten van oude fruitcultures een kostbare grote maatschappelijke waarde. Rassendiversiteit is een schat die gekoesterd moet worden. En dan maakt het niet uit of het om lokale streekrassen gaat of om de Europese rassen die wel een beroemd pomologisch standaardwerk hebben gehaald. Een genenmutatie die men verliest, komt niet weer terug. Het eigenaarschap van een boomgaard is vaak de bepalende factor voor het voortbestaan van de rassendiversiteit. Hoewel elke levensfase van een boomgaard zijn specifieke charmes kent, het overleven van de rassen ligt in de handen van de eigenaar.

Ludo Royen, voorzitter van de NBS, de Belgische Nationale Boomgaardstichting verwoordt in onderstaand artikel de visie van de NBS op het begrip 'eigendom' in samenhang met een hem dierbare dorpsboomgaard te Hern-Dorp. Een visie die het kortdurende van nu overschrijdt, maar van doorslaggevende betekenis is voor de generaties na ons. Voor een goed begrip, deze boomgaard is in volle eigendom van de NBS.

Harry van der Laan, gaaste@home.nl

Hern Dorp als onderdeel van Genenbank Vlaanderen

Wat betekent nu zo'n boomgaardje van 60 are en ook nog in een van de kleinste dorpjes van Vlaanderen,

zal je zeggen. In vergelijking met de hectaren grote natuurreservaten en de hectaren grote landbouwbedrijven met intensieve monoculturen is een dergelijk relict qua oppervlak natuurlijk zwaar in de minderheid. Wat betreft zijn andere functies en vooral zijn genetische waarden is het echter gewoon niet te vergelijken.

Vanzelfsprekend heeft boomgaard Hern Dorp zijn aandeel in de uitgestrekte boomgaarden die samen de Genenbank Vlaanderen vormen. Deze boomgaarden zijn bedoeld om de biodiversiteit in onze variëteiten op een authentieke wijze te behouden. Dat gebeurt ter plaatse ('in situ') en in de oorspronkelijke verspreidingsvorm, de hoogstam (op zaailingonderstam geënt).

Met zijn vermogen om, op één en dezelfde standplaats, zonder verplantingen en dus zonder foutenrisico, zeer hoge leeftijden te halen (100 jaar is geen uitzondering) is de hoogstam en de hoogstamboomgaard gewoon de ideale vorm, de oervorm voor genenoverdracht en genenbehoud naar de komende generaties. Het is toch ook de wijze waarop dit prachtige erfgoed van onze groot- en overgrootouders aan ons in 'beheer' is overgedragen, over vier generaties heen, met een duidelijke taak, dit erfgoed veilig te stellen en het op onze beurt door te geven aan de komende generaties, onze achter- en achter-achterkleinkinderen.

Genenbehoud bij boer en burger

Iedere locatie waar dit doel wordt nagestreefd, is een waardevol onderdeel van de 'Genenbank Vlaanderen'. Een genenbank die door haar veelvuldige standplaatsen van een bepaalde bedreigde variëteit de echte garantie is voor behoud in de toekomst, variëteiten die 100 jaar op dezelfde plaats blijven staan zonder onderhevig te zijn aan allereerste belangen, budgetten, collectie-ervel, veranderende doelstellingen van onderzoekscentra, verschuiven van subsidies, verplaatsingen, etc. De boomgaard is een zekerheid die geen enkele moedercollectie in laagstamvorm (geënt op zwakke onderstam) kan evenaren. Dergelijke collecties dienen om de 20 jaar te worden vervangen, omgeënt en heraan geplant in het beste geval, en dit om de paar decennia, met zijn mogelijke fouten en verliezen.

De hoogstamvorm is bovendien de meest economische en meest rendabele wijze van behoud. Onze Franse zustervereniging 'Les Crocqueurs de Pommes' heeft deze stelling al jaren bewezen. Verspreiding en heraanplant van bedreigde variëteiten in zoveel mogelijk boomgaarden is de ECHTE garantie voor de toekomst. Niet collecties samengepakt in instituten, scholen, onderzoekscentra, verenigingen, maar gewoon in de boomgaard, simpel te velde, in zo groot mogelijke aantallen. Dit was het grondidee

en de basis voor de hoogstamsubsidie in verschillende Europese landen en is ook in Vlaanderen geponoerd.

Dat heeft de hoogstamboomgaard trouwens tot vandaag met 'brio' gedaan zonder die naam ooit te hebben gehad. Zonder enige steun noch hulp en tegen alle aanvallen in heeft de hoogstamboomgaard ervoor garant gestaan dat onze nationale, regionale en lokale eigenheden de 21e eeuw gehaald te hebben. Niet door dure conserveeringsprogramma's, niet door kostelijke collecties, niet door gepalaver, maar gewoon door er te zijn, door stand te houden in alle omstandigheden waarin andere teeltvormen al lang hebben afgedaan. Zonder pesticiden of spuitstoffen en zonder bemesting en hoegenaamd onderhoud. Ze werden niet goed genoeg gevonden voor edele collecties omdat ze maar gewoon van onze grootouders kwamen en ze kregen geen ronkende titels, maar volkse en doorleefde namen toebedeeld. Onze echte eigenheid is in de enorme weerstand van deze generaties overlevende boomgaarden bewaard gebleven tot vandaag. En van dit vermogen leggen onze verzamelboomgaarden nog getuigenis af, daarin ook berust het wezen van ons genenbehoud in situ, bij boer en burger.

Hern Dorp als boomgaard

Wat herbergt boomgaard Hern Dorp zoal als meerwaarde aan de Vlaamse Genenbank? Naast courante en moderne kersenvariëteiten, waarop hier de rendabele nadruk ligt, is in Hern Dorp, zoals in alle NBS-boomgaarden, gekozen voor een minimumpercentage aan bedreigde rassen van appel en peer. Enkele die hier hun niche vonden zijn o.a. peren: St.Michielspeer, Herselosse, Bloedpeer, Calebasse Bosc en Comte de Flandre. Appels: Meekersappel, Streepjesappel Alken, Reinette Hernaut, Rode Keuleman, Snell-appel, Rambour d'Automne, Dubbele Keuleman en Winterwijning. Daarnaast is er nog

een hele rits van eertijdse productierassen van appels, zoals Groninger Kroon, Franse Reinette, Schone van Boskoop, Bellefleur Large Mouché, Sterappel, Pomme d'Or, Reine de Reinettes, Court Pendu Rosat, en peren als Beurré Hardy, Légitpont, Doyenné d'Hiver, Durondeau, Beurré Alexandre Lucas.

De helft van de toegangsdreef wordt ingenomen door een tiental kersenrassen waaronder het merendeel moderne en commerciële variëteiten die de boomgaard zijn zelfbedruipendheid moeten verzekeren. Rondom het geheel is de authentieke meidoornhaag hersteld, wat het beeld van weleer tot op de dag vandaag vastlegt. Zo was het omstreeks 1900. Zo heb ik het in mijn jeugd jaren altijd ervaren. 🍏

Dit artikel is een tekstsamenvatting van Harry van der Laan. Dit naar aanleiding van twee artikelen uit Pomologia, het informatieblad van de NBS. De complete NBS-artikelen zijn geschreven door de heer Ludo Royen.

Voor meer informatie over deze boomgaard en andere NBS-boomgaarden, kijk op de website: www.boomgaardenstichting.be